دروستکردنی فۆبیا، بە ناوی ترس لەسەر قەوارەی هەرێم!..

جوتیار مەلا رەئوف

ماوەیەکە وەکوو هەموو ماوەکانی پێشوو، کۆمەڵگای کوردستان جارێکی تر خراوەتە ناو بازنەیەکی بەبنەمای هاشوهوشی سیاسی، ترساندن، گومان دروستکردن و دروستکردنی فۆبیا لە ژێرناوی “مەترسی لەسەر قەوارەی هەرێم”. ئەو جۆرە گوتارانە زۆرجار لە جیاتی ئەوەی پشت بە زانیاری دروست، دەستوور، واقیعی سیاسی و ئەزموونی حوکمڕانی ببەستن، پشت بە سۆز، ترس و هەڵچوونی هەستی گشتی دەبەستن، لە دۆخێکدا کە هاووڵاتی کوردستان لە ژیانی ڕۆژانەدا پێویستی بە مووچە، خزمەتگوزاری، سەقامگیری، کار، کاروباری باشتر، یاساسازی و ڕێکخستنی دامەزراوەکان هەیە، هەوڵدان بۆ ئەوەی کۆمەڵگا بەردەوام لە ژێر کاریگەریی ترس و شایعاتدا بهێڵدرێتەوە، نە خزمەتی هەرێم دەکات، نە خزمەتی یەکگرتوویی خەڵکی کوردستان و نە خزمەتی داهاتوویەکی ڕوونی سیاسیش دەکات.

پرسیارە بنەڕەتییەکە ئەوەیە، ئایا ئەو کەسانەی هەموو جارێک باس لە “مەترسی لەسەر قەوارەی هەرێم” دەکەن، ئایا بە ڕاستی خەمی ئەو قەوارەیانە، یان ئەو گوتارە بەکاردێنن بۆ پاراستنی مۆدێلێکی شکستخواردووی حوکمڕانی کە چەندین ساڵە کۆمەڵگا لەناو ناکۆکی، دواکەوتنی هەڵبژاردن، دواکەوتنی پێکهێنانی حکومەت، قەیرانی سیاسی و ململانێی حزبی گیرۆدە کردووە؟، ئەگەر خەمیان قەوارەی هەرێمە، ئەوا پێویستە قەوارەی هەرێم لە ڕێگەی دامەزراوە، یاسا، ڕوونی لە بەڕێوەبردن و شەفافیەتوو حوکمڕانی تەندروست بپارێزن نەوەکوو لە ڕێگەی ترساندن و دروستکردنی هەستی گشتیی و نائارامی ناو کۆمەڵگا.

هەرێمی کوردستان لە ڕووی دەستوورییەوە قەوارەیەکی ناسراو و دانپێدانراوە لە چوارچێوەی عێراقی فیدراڵدا، ئەو قەوارەیە، بە قسەی ڕۆژانەی سەرشاشەکان و ناو سۆشیالمیدیا و و هەڵمەتی میدیایی دروست نەبووە و بە هەمان شێوەش بە هەڵبژاردنی شێوازی کارگێڕی و حوکمڕانی ناوخۆیی تێک ناچێت، قەوارەی هەرێم لە بنەڕەتدا پەیوەستە بە مافە دەستوورییەکان، سنووری کارگێڕی، دامەزراوەکان، هێزی سیاسی و توانای بەڕێوەبردن، بۆیە ئەو بانگەشەیەی هەر گۆڕانکارییەک لە شێوازی حوکمڕانی ناوخۆیی بە “مەترسی لەسەر قەوارەی هەرێم” ناودەبات، زیاتر نزیکە لە فۆبیای سیاسییەوە تا

شیکردنەوەیەکی جدی و یاسایی و لۆژیکی.
ڕاستییەکە ئەوەیە کە کوردستان لە مێژووی هاوچەرخیدا چەندین جار لەبەر ناکۆکیی نێوان هێزە سەرەکییەکان تووشی قەیران بووە، ئەو قەیرانانە تەنها باسێکی ئەمڕۆ نین؛ بەڵکو بنەمای مێژووییان هەیە، لە شەڕی ناوخۆی دەیەی نەوەدەکانەوە تا ڕێککەوتنی واشنتن، لە دوو ئیدارەییبوونی ڕابردووەوە تا هاوبەشییەکی ناسەقامگیر لە دامەزراوەکانی هەرێم، کەواتە ئەوەی ئەمڕۆ پێی دەگوترێت دووزۆن یان دوو ناوچەی نفوز، شتێکی نوێ و داهێنراو نییە؛ بەڵکو ئەو واقیعەیە کە ساڵانێکە لە ژێر ناوی حکومەتێکی یەکگرتوودا بە شێوەیەکی ناڕوون و نایاسایی کاری پێکراوە.
ئەمە نابێت لەوە بترسین کە لە واقیعەکەدا پارتی لە هەولێر و دهۆکدا دەسەڵاتی کارگێڕی و سیاسیی فراوانی هەیە و یەکێتی نیشتیمانی کوردستانیش لە سلێمانی و ناوچەکانی ژێر کاریگەریی خۆیدا دەسەڵات و نفوزی جیاوازی هەیە، دروستکردنی وێنەیەکی ساختە لە “یەکگرتوویی تەواو” بە تەنها درۆیەکی سیاسییە و ئەوەی پێویستە، ئەوە نییە ڕاستییەکان بشارینەوە؛ بەڵکو پێویستە ڕاستییەکان ڕێکبخرێن، یاسایی بکرێن، سنووردار بکرێنو بخرێنە خزمەتی هاووڵاتی، نەوەکوو لە خزمەتی ململانێی حزبی و کەسیدا بمێنەوە.
لە چەند ساڵی ڕابردوودا دەرکەوتووە کە هاوبەشیی نێوان پارتی و یەکێتی زۆرجار لەسەر بنەمای بەرنامەی حوکمڕانی و پڕۆژەی دامەزراوەیی نەبووە؛ بەڵکو زیاتر هاوبەشییەکی زۆرەملێی ناو هاوکێشەی دەسەڵات، داهات، پۆست و نفوز بووە، ئەنجامی ئەو جۆرە هاوبەشییەش بۆ هاووڵاتی چی بووە، دواکەوتنی پێکهێنانی حکومەت، قەیرانی مووچە، ناکۆکی لەسەر داهات، کێشە لەسەر هەڵبژاردن، شکستی پڕۆسەی یەکخستنی هێزی پێشمەرگە و بەردەوامبوونی گومان لە نێوان دامەزراوەکان، کاتێک دوو هێزی سەرەکی ناتوانن بەرنامەیەکی هاوبەشی حوکمڕانی دروست بکەن، ئەوا بەردەوامیپێدانی هەمان مۆدێل بە ناوی “یەکڕیزی” تەنها درێژکردنەوەی قەیرانە و دروستکردنی سەرئێشەیەکی سیاسیە بۆ خەڵکوو کۆمەڵگا.
لەوە گرنگتر، ئەو گوتارەی کە هەر جارێک باس لە ڕێکخستنی واقیعی دەسەڵات دەکرێت، دەستبەجێ دەگۆڕدرێت بۆ “مەترسی لەسەر قەوارە”، گوتارێکی بێ بنەما و ساختەکارانەیە، چونکە قەوارەی هەرێم بەوە لاواز نابێت کە پارتی لە ناوچەی نفوزی خۆی و یەکێتی لە ناوچەی نفوزی خۆی بەرپرسیارێتی حوکمڕانی بگرنە ئەستۆ؛ بە پێچەوانەوە، قەوارەی هەرێم بەوە لاواز دەبێت کە هیچ لایەنێک بەرپرسیارێتی ڕاستەقینەی شکستی خۆی نەگرێتە ئەستۆ و هەموو شتێک بە ناوی

“هاوبەشی” و “هاوسەنگی” بشاردرێتەوە.
ئەگەر پارتی لە ناوچەی خۆیدا خزمەتگوزاری باشتر، ئابووری بەهێزتر، دامەزراوەی کاراتر و سەقامگیریی زیاتر و ئابوریەکی بەهێز دابین بکات، با هاووڵاتی لەسەر ئەو ئەنجامانە حوکمی لێ بدات، هەروەها ئەگەر یەکێتی لە ناوچەی خۆیدا مۆدێلێکی باشتر لە حوکمڕانی، خزمەتگوزاری و ئازادیی سیاسی دابین بکات، با هاووڵاتی بە بەڵگە و ئەنجام بڕیار بدات، نە بە هەڕەشە و بانگەشە، ئەوە بنەمای ڕاستەقینەی بەرپرسیارێتییە، کاتێک دەسەڵات ڕوون دەبێتەوە، بەرپرسیارێتیش ڕوون دەبێتەوە، بەڵام کاتێک هەموو شتێک لە دەستەڵاتێکی هاوبەشی ناڕووندا تێکەڵ دەکرێت، هیچ لایەنێک بەرپرسیار نابێت و هاووڵاتی ناتوانێت بزانێت کێ بەرپرسیارە لە سەرکەوتن یان شکست.
ئەوەش یەکێکە لەو خاڵانەی کەمێک نووسەر، توێژەر و مامۆستای زانکۆی نزیک لە سیاسەتی یەکێتی زۆرجار هەوڵ دەدەن بە گوتاری ترس ئەو فەزا سیاسییە دابپۆشن، ئەوان کاتێک باس لە دوو زۆن دەکرێت، دەیگۆڕن بۆ پرسی لە ناوبردن و دابەشکردنی قەوارەی هەرێم، لە کاتێکدا باسەکە لە بنەڕەتدا دابەشکردنی نیشتمان نییە، بەڵکو ڕێکخستنی بەرپرسیارێتیی سیاسی و کارگێڕییە، هیچ کەسێکی بەرپرسیار نابێت داوای لاوازکردنی قەوارەی هەرێم بکات؛ بەڵام هەر کەسێکی بەرپرسیار دەبێت داوای کۆتاییهێنان بە مۆدێلێکی ناکارای حوکمڕانی بکات کە ساڵانێکە هەرێمی خستووەتە ناو قەیرانی بەردەوام.
ئەو جۆرە بانگەشانە، کە گوایە ڕێکخستنی دوو ناوچەی نفوز واتە لەناوبردنی هەرێم، جگە لە قسەی بێتام و بێ بنەما هیچی تر نین، قەوارەی هەرێم ئەگەر بخوازرێت پارێزراو بێت، دەبێت لە ڕێگەی ئەو خاڵانەوە پارێزراو بێت، یاسا سازی، ڕوونیی دارایی، سنووردارکردنی دەسەڵات، بەڕێوەبردنی کارا، هێزی پێشمەرگەی ڕێکخراو، پەیوەندییەکی یاسایی لەگەڵ بەغدا و بەشداریی هاووڵاتی لە بڕیاردان، ئەمانە هیچ کامیان بە گوتاری فۆبیا دروست نابن، بەڵکو بە سیاسەتی ڕاستگۆیانە و بە بڕیاری بوێرانە دروست دەبن.
لە ڕوانگەی هەستکردن بەو بەرپرسیاریتییە، دەبێت بڵێین کۆمەڵگای کوردستان چیتر نابێت بە بابەتی لاوەکی و هاشوهوشی سیاسی بێ بنەما سەرقاڵ بکرێت، هاووڵاتی مافی ئەوەی هەیە بزانێت کێ دەسەڵات بەڕێوە دەبات، کێ بەرپرسیارە لە مووچە، کێ بەرپرسیارە لە ئەمنییەت، کێ بەرپرسیارە لە خزمەتگوزاری، کێ بەرپرسیارە لە داهات و کێ بەرپرسیارە لە شکستی حکومەت، مۆدێلی ئێستای هاوبەشیی ناڕوون ئەو پرسیارانە لێڵ دەکات، مۆدێلی دوو زۆنی، ئەگەر بە ڕوونی و بە ڕێککەوتنی سیاسی، بە چوارچێوەی یاسایی و بە پاراستنی یەکەی

دەستووری هەرێم جێبەجێ بکرێت، دەتوانێت بەرپرسیارێتی و دەستەڵاتێکی زۆرباڵاتر پێشکەشبکات.
ئەو مۆدێلە نابێت بە مانای شەڕ، دابەشبوون یان هەڵوەشاندنەوەی هەرێم لێک بدرێتەوە، بە پێچەوانەوە، دەتوانێت ببێتە مۆدێلێکی کارگێڕی بۆ کۆتاییهێنان بە قەیرانی بەردەوام، واتە، هەرێم وەک قەوارەیەکی دەستووری و سیاسی بمێنێتەوە؛ نوێنەرایەتی دەرەوە، پەیوەندی لەگەڵ بەغدا، پرسی دەستووری، پاراستنی سنووری هەرێم و بەرژەوەندییە گشتییەکان بە چوارچێوەیەکی هاوبەش بمێننەوە؛ بەڵام لە ئاستی بەڕێوەبردنی ڕۆژانەدا، هەر لایەنێک لە ناوچەی نفوزی خۆی بە ڕوونی بەرپرسیار بێت، ئەوە بەڵگەی لاوازی نییە؛ بەڵکو هەوڵێکە بۆ ڕێکخستنی واقیع و ڕزگارکردنی کۆمەڵگا لە درۆی سیاسی.
مێژوو نیشانی داوە کە پارتی و یەکێتی، وەک دوو هێزی سەرەکی، ناتوانن بە ئاسانی و بە شێوەیەکی تەندروست لە ناو حکومەتێکی هاوبەشی کارادا هەڵبکەن، هەر جارێک هاوبەشییان کردووە، قەیرانەکان بە شێوەیەکیتر سەریانهەلداوەتەوە، هەر جارێک ناکۆکییەکان قووڵتر بوونەتەوە، دامەزراوەکان و هاووڵاتیان باجیان داوە، بۆیە ئەوەی پێویستە بیر لەوە بکرێتەوە، ئەگەر دوو هێز ناتوانن بە یەکەوە بە شێوەیەکی کاریگەرو تەندروست حوکم بکەن، باشتر نییە هەر یەکێکیان بە ڕوونی بەرپرسیارێتی ناوچەی خۆی بگرێتە ئەستۆ و لە ئەنجامدا کۆمەڵگا بزانێت کێ سەرکەوتووە و کێ شکستی هێناوە؟.
لە کۆتاییدا، ئەوەی پێویستە ڕوون بکرێتەوە ئەوەیە، پاراستنی قەوارەی هەرێم بە دروستکردنی فۆبیا لە زینهنی خەڵکدا نابێت، قەوارەی هەرێم بە ڕاستگۆیی، دامەزراوە، خزمەتگوزاری، بەرپرسیارێتی و ڕێکخستنی واقیع دەپارێزرێت، ئەو کەسانەی هەموو جارێک بە ناوی "مەترسی لەسەر هەرێم" خەڵک دەترسێنن، پێویستە وەڵامی ئەو پرسیارە بدەنەوە، ئەگەر مۆدێلی ئێستا ئەوەندە سەرکەوتووە، بۆچی حکومەت بەردەوام گیرۆدەی قەیرانە؟ بۆچی مووچە و خزمەتگوزاری دەبنە قوربانی؟ بۆچی هەڵبژاردن و پێکهێنانی کابینە دەبنە مەیدانی ململانێ؟ بۆچی دامەزراوەکان بە تەواوی یەکناخرێن؟
وەڵامی لۆژیکی ئەوەیە، چونکە مۆدێلی هاوبەشیی ناڕوونی ئێستا گەیشتووەتە سنووری خۆی، کاتێک مۆدێلێک کار ناکات، بەرپرسیارێتی ئەوە نییە بە درۆ بڵێین کار دەکات؛ بەرپرسیارێتی ئەوەیە چارەسەرێکی واقیعی پێشنیار بکەین. مۆدێلی دوو زۆنی، بە مەرجی ئەوەی لە چوارچێوەی پاراستنی قەوارەی دەستووری هەرێم، ڕێککەوتنی سیاسی، ڕوونی دارایی، سنووری کارگێڕی و مافی هاووڵاتی جێبەجێ بکرێت، دەتوانێت ببێتە چارەسەرێکی کرداری بۆ قەیرانێک کە

ساڵانێکە هەرێمی کوردستانی لەناو بازنەی بێکۆتایی ناکۆکیدا گیرۆدە کردووە.
خەڵکی کوردستان پێویستی بە ترساندن نییە؛ پێویستی بە ڕاستگۆیی هەیە، پێویستی بە گوتاری فۆبیا نییە؛ پێویستی بە بڕیاری سیاسیی بوێرانە هەیە، پێویستی بە شاردنەوەی واقیع نییە؛ پێویستی بە ڕێکخستنی واقیع هەیە، ئەگەر قەوارەی هەرێم بە ڕاستی بە هەمووان گرنگە، ئەوا نابێت بیکەینە بارمتەی هاوبەشییەکی ناکارا و ململانێیەکی بێکۆتا، پێویستە قەوارەکە بپارێزرێت، بەڵام حوکمڕانییەکەش ڕوون، بەرپرسیارانە و کارا بکرێت، ئەوەیە جیاوازی نێوان سیاسەتی بەرپرسیار و بانگەشەی بەتاڵ.
لە بنەڕەتدا، ئەوەی ئەمڕۆ بە ناوی “مەترسی لەسەر قەوارەی هەرێم” دەخرێتە ناو بازاڕی سیاسی، پێویستە بە وردی لێی بڕوانرێت، چونکە ئەو بانگەشەیە زیاتر لەوەی ئاگادارکردنەوەیەکی نیشتیمانی بێت، وەک ئامرازێکی فشار و باجگیریی سیاسی دەردەکەوێت، یەکێتی نیشتیمانی، کە لە ماوەی ساڵانی ڕابردوودا لە زۆر قۆناغدا نەیتوانیوە بە ڕێگەی هەڵبژاردن و پێوەرەکانی حوکمڕانی و کاریگەری خۆی دەسەڵاتی هاوسەنگ بەدەست بهێنێت، ئەوڕۆ هەوڵ دەدات بە ڕێگەی ئەو جۆرە گوتارانەوە فشار بخاتە سەر ڕکابەرە سیاسییەکەی بۆ ئەوەی دەسەڵاتی پێ دابەش بکرێت.
ئەوە ئەو خاڵەیە کە پێویستە کۆمەڵگا بە ڕوونی تێبگات، ئەو سیاسی و حیزبی و نووسەرو توێژەر و مامۆستای زانکۆیانەی بەردەوام باس لە “لەناوچوونی قەوارەی هەرێم” دەکەن، زۆرجار بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ خزمەت بەو هێڵە سیاسییە دەکەن کە یەکێتی دەیەوێت لە ڕێگەیەوە داوای بەشداریی زیاتر لە دەسەڵات بکات، ئەوان باسەکە وەک مەسەلەیەکی نیشتیمانی و چارەنووسساز پیشان دەدەن، بەڵام لە ناوەڕۆکدا مەسەلەکە پەیوەستە بە ململانێی دەسەڵات، پۆست، داهات و نفوز، واتە قەوارەی هەرێم دەکرێتە دروشم، بەڵام ئامانجی ڕاستەقینە فشارە بۆ سەر پارتی بۆ ئەوەی یەکێتی لە دەسەڵاتدا پێگەیەکی زیاتری پێ بدرێت.

جوتیار مەلا ڕەئوف